

Kuinka ymmärtää Lauri Rauhalaa oikein?

Pentti Alanen

Fenomenologia ja hermeneutiikka

- Rauhalaa ymmärtää lähes automaattisesti väärin, ellei ole koskaan perehtynyt näiden filosofioiden peruskäsityksiin
- Kiinnostus Rauhalan käsityksiin sammuu, jos ei saa otetta hänen pyrkimyksistään
- Husserlin ja Heideggerin ymmärtäminen on vaikeaa, jos heihin yrittää perehtyä omin päin

Rauhalan perusteesejä

- Luonnontieteiden ja ihmistieteiden palautumattomuus toisiinsa;
”rauhanomainen rinnakkainelo”
- Psykoterapia on erityiskasvatustiedettä, ei lääketiedettä (jota Rauhala pitää(?)) lähinnä luonnontieteenä)

Rauhan perusteesejä

- Ihmisen ainutkertaisuus
- Tajunnan primaarisuus
- Monopluralistinen ratkaisu psykofyysiseen ongelmaan
 - ihmisen realisoituminen kehollisena, tajunnallisena ja situationaalisena
 - situaatio kohtalomaisuutena, historiallisuutena, ainutkertaisuutena; olemme aina jo sidottuja itsestämme riippumattomiin ehtoihin

Kahden kulttuurin ongelman eräs muoto?

- Luonnontieteet vs. ihmistieteet
- Selittäminen vs. ymmärtäminen;
nomoteettinen vs. ideograafinen; luonnonlait
vs. historialliset yksityistapaukset
- Psykoterapia vs. lääketiede
- Psykofyysinen ongelma:
 - What is mind? No matter.
 - What is matter? Never mind.

Filosofian ja tieteen suhde monien luonnontieteilijöiden näkökulmasta

- ”Lääketieteessähän etsitään totuutta eikä toimita minkään filosofisen koulukunnan oppien mukaan.”
- Enqvist: Oppi olevaisesta on nykyään fysiikkaa
- Valtaoja: Tiede on eliminoinut filosofian tarpeettomana
- Weinberg: Filosofian käsittämätön hyödyttömyys

Filosofia ja tiede

- Feynman: filosofia on luonnontieteille yhtä tarpeellista kuin ornitologia on linnuille
- Rutherford: tiede on joko fysiikkaa tai postimerkkien keräilyä
 - aika ylimielistä!
- Jos hermeneutiikka on ymmärtävää metodologiaa, sen vastuulla on selittää tällaisen aggressiivisuuden perusta

Filosofia ja tiede

- Reenpää: ”Luonnontieteellisten oppien ymmärtämiselle on irtautuminen filosofisesta ajattelusta sensijaan ollut kohtalokasta.”
- ”... luonnontieteilijöiden pitäytyminen hieman yli satavuotiseen objektiivisuusluuloonsa samoin kuin näiden tieteiden filosofisten kommentoijien käsitykset, kokemuksen mukaisesti, ovat vaikeasti järkytettävissä.”

Filosofia ja tiede

- Husserl: tiede on kriisissä, jos se on sokeaa, ts. ei ole tietoinen perustuksistaan (vrt Kuhnin normaalitieteen käsitykseen; tiede ei normaalivaiheessa ole tietoinen ohjaavasta paradigmastaan)
- Eivätkö luonnontieteet ole nykyisin tietoisia omasta tieteenfilosofiastaan ja yleistävät oman erityistieteenalansa periaatteet universaaleiksi periaatteiksi?
- Filosofian yksi perustehtävä on itseymmärryksen lisääminen

Heideggerin fundamentaaliontologia

- Kolme yritystä saada ontologinen ongelma näkyväksi
 - Kieli
 - Kokemus
 - Havainto

Kieli

- Tiede pyrkii esittämään totuudenmukaisia väittämiä maailmasta
- Viisi (?) miljardia vuotta sitten maapallo oli kuuma kappale eikä sen pinnalla ollut elämää. Elämän on täytynyt syntyä kausaalisesti elottomasta aineesta.

Kieli

On totta, että viisi (?) miljardia vuotta sitten maapallo oli kuuma kappale eikä sen pinnalla ollut elämää.

Kieli

On totta, että viisi (?) miljardia vuotta sitten maapallo oli kuuma kappale eikä sen pinnalla ollut elämää.

On totta, että pirootit karuloivat elaattisesti.

Kieli

- Tieteellinen väittämä voi olla totta vain, jos se on jotakin merkitsevä lause
- Merkitsevää kieltä ei ole ollut olemassa ennen ihmisen kehittymistä tietylle tasolle
- Vasta sen jälkeen voi olla tosi väite, että maapallo on ollut aikanaan kuuma kappale ilman elämää. Ihmisen täytyy *olla olemassa* ennen kuin hän voi tietää, että maailma on ollut olemassa häntä ennen

Juha Himanka, Oliko aurinkoa ennen ihmistä?

- ”Kykenemme toki näennäisesti ulotuttamaan aika- ja paikka-koordinaatistoja yli mahdollisen kokemuksen rajojen... Tämä kaikki on kuitenkin pohdittavissa vain, koska olemme ajassa ja paikassa. Jos ei olisi nyt-hetkeä, ei olisi lähtökohtaa, johon ripustaa tuo aikakoordinaatisto...”

Juha Himanka, Oliko aurinkoa ennen ihmistä?

- ”Jonkin olemassaolo aikaisemmin mahdollistui vasta, kun joku alkoi elää nykyisyyttä.”
- ”Viisi miljardia vuotta sitten...” Aika määrittyy suhteessa meidän olemiseemme

Kieli

- Kieli ei ollut ajallisesti ennen kuumaa maapalloa, mutta tieteellinen tieto ko. asiantilasta on jo olemassa olevan ihmisen tietoa maailmastaan, ei Jumalan näkökulma
- Kielen olemassaolo edellyttää tajuntaa; tajunnan primäärisyys; Rauhala

Kieli

- Tajunnan primaarisuus ei tarkoita sitä, että ihminen olisi (kausaalisessa mielessä) jotakin perustavaa, vaan nöyrää asennetta: voimme tietää maailmasta vain sellaisia seikkoja, jotka ovat ihmiselle mahdollisia; Reenpää: tiedon rajat
- *das Ding für uns*; paikkamme on ”kokemuksen hedelmällisessä laaksossa”

Kieli

- Tajunnan primaarisuus ...
- Ihmiselle tajunnan olemassaolo on primaari ehto, jotta hän on voinut saada selville maailman ominaisuuksia
- Maailmasta *an sich* emme voi tietää mitään, vaan vain siitä, millaisena maailman koemme

Kokemus

- Lääkärinvala: "...käytän vain lääketieteellisen tutkimustiedon tai kokemuksen hyödyllisiksi osoittamia menetelmiä..."
- Kokemus, tieteellisesti pätevä koe, näyttö jne.
- Mitä se näyttö on, jota kaikki nykyisin vaativat?

Näyttö

- PubMed, viitteiden lukumäärä

	23.8.	25.8.
• Evidence based medicine	63399	63473
• Evidence based health care	57770	57863
• Evidence	880323	880924

- Käypä hoito –hankkeet; näytön tasot A, B, C, D

Kokemus

- Kokemus on lääketieteellisen hoidon perusta
- Kokemus on aina jonkun kokemus
- Kokijan on oltava olemassa ennen kokemuksen mahdollisuutta
- Kiinnittykö olemisen käsite kokijan ”jo-olemiseen” vai koetun ”objektiiviseksi” uskottuun ja ihmisestä riippumattomaan olemiseen?

Kokemus

- Kokemus edellyttää kokijan, havainto havaitsijan, näyttö pätevästi saadun tiedon hankkijan edeltävän olemassaolon
- Jotta olisi tieteellistä tietoa maailmasta, on sitä ennen oltava olemassa ihmisiä, joilla on tajunta
- Rauhala: Tajunnassamme tiedämme, että meillä on aivot

Havaintojen teoriapitoisuusteesi

- Yleisesti hyväksytty tieteen teoriassa
- Patologi ja maallikko katsomassa samaa mikroskoopin näkökenttää; vain koulutettu patologi kykenee tekemään diagnoosin, vaikka molemmat näkevät täysin samaa - vai näkevätkö?
- Spesialistin koulutus, tuhansien näytteiden katsominen

Havaintojen teoriapitoisuusteesi

- Viitearvot: veren sokeri, kolesterolit, pulssi, PSA, hormonimääritykset, jne.
- Objektiivinen ja luotettava lukema; 2, 5, 300 yms. ei kerro mitään ilman viitearvoja
- Viitearvot perustuvat laajaan aikaisempaan kokemukseen (=teoriaan) siitä, mikä on normaalia ja mikä viittaa poikkeamaan

Havaintojen teoriapitoisuusteesi

- Ilman aikaisempaa tietoa ja kliinistä kokemusta saadulla lukemalla ei ole tulkintaa siitä, mitä tällainen arvo merkitsee ko. potilaan terveyden kannalta
- (Fysikaalinen) tieto maailmasta edellyttää kieliyhteisöä ja havaitsijaa

Havaintojen teoriapitoisuusteesi

- Meillä kaikilla on kymmenien vuosien spesialistikoulutus siitä, millaisessa ympäristössä elämme
- ”Kirja on pöydällä”
- Kyseessä on ihmisestä riippumaton asiantila, mutta se on tosiasia vain, koska meillä on teoria kirjasta = viitearvoja siitä, millaisia olioita kutsutaan kirjoiksi ja pöydiksi

”Olla olemassa”

- Ihmisen on oltava olemassa, jotta hänellä olisi tietoa ympäristöstään
- **Oleminen on suhteessa olemista**
 - ihminen ei ole ja hänellä sen lisäksi suhde maailmaan
- Olla ihminen = olla jo tulkinnut maailman jollakin tavalla, *etwas als etwas verstehen*

”Olla olemassa”

- *etwas als etwas verstehen*, jokin nähdään aina jonakin
- *um etwas zu*, jotakin varten –rakenteet
- käsitteiden työkaluluonne
- käsittää käsi
- ”homma on hanskassa”

”Olla olemassa”

- Kriittinen realismi; ulkomaailma on olemassa ja me voimme saada siitä tietoa
- Ulkomaailman oletaminen postuloi ”sisämaailman” olemassaolon, jossa me jo olemme tajunnallisina olentoina, ja johon suhteessa ulkomaailma on olemassa
- Historiallinen situaatio

”Olla olemassa”

- Olla ihminen = olla ymmärtävässä suhteessa maailmaan
- Olemme ymmärtäneet maailman kutakuinkin oikein siinä määrin kun osaamme siinä selviytyä
- ”Mykkä ymmärtäminen” = elävien olioiden rakenne, järjen rakenne

Havaintojen teoriapitoisuusteesi

- Kasvamme aikuisten maailman jäseniksi ja opimme kielen mukana erään tulkinnan maailman ominaisuuksista; olemme aina ontologisesti sitoutuneita siinä määrin kuin kieleen on sisältyneenä olettamuksia maailman rakenteesta
- Voimme olla yksilöitä vain yhteisön (ehkä piilevän) jäsenyyden kautta

Situaation epäsuotuisuus ja yksilön kokemukset maailman jäsentäjinä

- ”Yksi ruusu on kasvanut laaksossa... mutta köyhänä ei ole tohtinut...”
- Köyhyys, orpous, evakkous, inestikokemukset, homoseksuaalisuus, alkoholismi, invaliditeetti, uskonnollinen tai muu fundamentalismi jne.
- Ihanteet, ruumiinkuva, anoreksia

Situaatio

- Ymmärtäminen voi olla väärää, harhaista, virheellistä jne. mutta se ei ole orgaanisessa mielessä sairasta
- Terveen itsetunnon omaava henkilö voi toipua henkisesti sairauden tai muun iskun jälkeen, vaikka sairauden aikainen itseymmärrys voi olla virheellistä
- Myös oikea ymmärtäminen voi johtaa mielen järkkymiseen

Situaatio

- Henkilö, jonka situaatio on epäsuotuisa, ei välttämättä kestä samanlaisia vastoin-käymisiä tai toivu niistä ilman ymmärtävää auttamista, jossa etsitään ongelmien alkuperää ja yritetään muuttaa terapoitavan tulkintaa maailmastaan realistisemmaksi ja/tai löytää myönteisiä näkökohtia elämän tueksi (Frankl)

Ymmärtäminen terapian osana

- ”Ihmistä ei voi ymmärtää, ellei ymmärrä, millä tavalla hän ymmärtää maailmaansa”
- Rekonstruktion periaate
 - asetu oppilaaksi tutkittavalle
 - pyri saamaan selville, millä tavalla hän ymmärtää tilanteensa
 - kommunikaatio tulee mahdolliseksi vasta kun osapuolet ymmärtävät toisiaan oikein

Ymmärtäminen terapian osana

- Huumeiden tai alkoholin aiheuttamista ongelmista eroon päässyt henkilö on usein paras muiden samoista ongelmista eroon pyrkivien auttaja, ilmeisesti siksi, että autettavan ja auttajan välille syntyy luontevasti luottamus siihen, että osapuolet ymmärtävät toisiaan oikein

Ymmärtäminen lääkäri-potilas - suhteessa

- ”Kuuntele potilasta, niin hän kertoo sinulle diagnoosin”
- Hoito-ohjeiden antaminen ja niiden perillemenon varmistaminen
- Kaikki ihmissuhteet perustuvat yhteiselle ymmärtämisperustalle
- Kielten ja matematiikan opettaminen

Psykofyysinen ongelma ja monopluralismi

- Rauhalan vakioesimerkki 1: sävel
 - sävelkorkeus
 - voimakkuus
 - kesto
- Sävelen esiintyessä nämä kaikki kolme ovat aina välttämättä mukana
 - Yhden niistä tutkiminen ei anna tietoa muista

Psykofyysinen ongelma

- Rauhalan vakioesimerkki 2:
- taideteos kuten *Mona-Lisa*, *Hihhulit* fyysikon tutkimuksen kohteena
- Tutkimuksen kohde on edeltäpäin ymmärrettävä joksikin, jotta valitaan adekvaatit menetelmät

Psykofyysinen ongelma

- Valitut menetelmät puolestaan määräävät, minkä tyyppisiä tuloksia tutkimuksessa voidaan löytää
- "Kiveltä ei mitata pulssia eikä puhelinpylväältä verenpainetta"
- Virchow; olen leikellyt koko ihmisen, mutten ole löytänyt sielua

Psykofyysinen ongelma

- Ihminen kehollisena, tajunnallisena, situationaalisena olentona
- Kehollisuuden tutkiminen esim. fysiologian tai molekyylibiologian keinoin ei anna tietoa ihmisen tajunnallisesta puolesta
- Kolikko metallina ja rahana
- Rauhanomaisen rinnakkainelön ongelma Rauhalalla

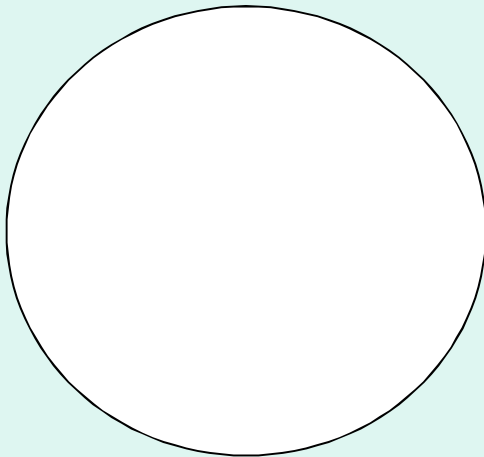
Rinnakkainelon ongelma

- Jos fysiikan nykyinen, menestykselliseltä näyttävä tietoteoreettinen ote katsotaan fysiikassa päteväksi, jää näkemättä, että juuri ko. otteen nykyisistä perusolettamuksista seuraa oletus fysiikan yleispätevyydestä myös tajunnan tutkimuksessa; tajunnan *täytyy* olla redusoitavissa aineeseen - ainakin periaatteessa

Rinnakkainelon ongelma

- Fenomenologian edustaja joutuu esittämään fyysikolle vaatimuksen vaihtaa tieteen filosofiansa sellaiseksi, josta ei seuraa yleispätevyyden vaatimusta kaikkiin tieteisiin
- Fysiikan tulokset fysiikan sisällä voivat silti pysyä samoina, mutta fyysikko rajoittaa niiden pätevyyden näkökulmaansa liittyviin valintoihin

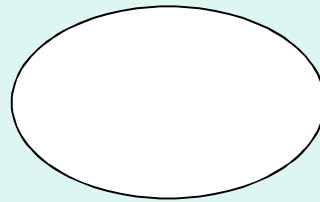
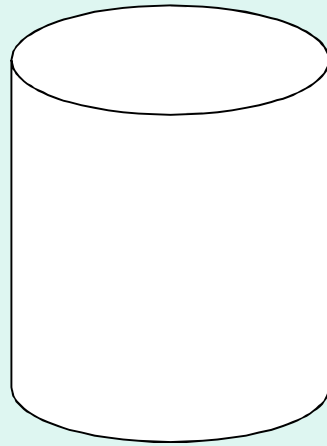
Neliöitä on olemassa, mutta kuinka on mahdollista, että ympyröitä on olemassa?
Ainetta on varmasti olemassa, mutta kuinka on mahdollista, että tahdon vapaus on olemassa?

Psykofyysinen ongelma

- Jos fysiikan näkökulma tulkitaan sille adekvaatiksi tematisoinniksi tutkimuskohteestaan eikä väitetä tähän näkökulmaan sisältyvän periaatteessa kaikkea tietoa todellisuudesta, voidaan helposti ymmärtää ympyröiden ja neliöiden yhteensopimattomuus

Neliöitä on olemassa, mutta kuinka on mahdollista, että ympyröitä on olemassa?

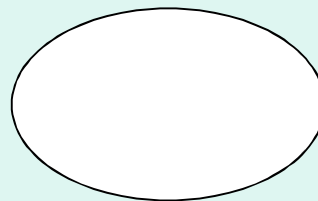
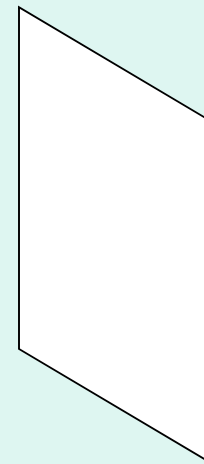
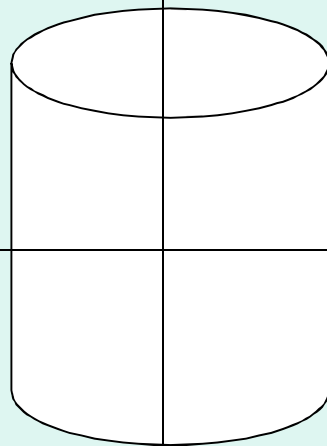
Psykofyysinen ongelma

Tämä tulkinta sisältää sen ajatuksen, että havaitseva subjekti on etukäteisesti olemassa ja ymmärtää = tematisoi, abstrahoi tutkimuskohteensa aiheensa kannalta adekvaatilla tavalla

Esiteoreettinen ennaltaymmärtäminen; maailma tulkittuna maailmana

Psykofyysinen ongelma syntyy siksi, että olemisen käsite liitetään absolutisoiden aineen käsitteeseen sellaisena kun aine ilmenee meille fysiikan näkökulmien projektioina

"olla
olemassa"

Lukekaa Rauhalan tekstejä

- "Olla olemassa" –ilmaisua on käytettävä erittäin harkitusti
- Heideggerin fundamentaaliontologia on luonnontieteille relevantti ja kiinnostava perehtymisen kohde

Kirjallisuutta

- Apel K-O, Wittgenstein ja Heidegger
- Reenpää Y, Ajateltua ja koettua
- Himanka J, Se ei sittenkään pyöri
- Backman J, Omaisuus ja elämä
- Haapala A (toim.), Heidegger – ristiriitojen filosofi
- Heidegger, Oleminen ja aika
- Fleck L, Genesis and Development ...